CZU: 327(497.17):061.1 EU https://doi.org/10.59295/pas2025.14

PROVOCĂRILE IDENTITARE ALE PROCESULUI DE INTEGRARE EUROPEANĂ A MACEDONIEI DE NORD

Mircea BRIE[25]

Abstract. ***Despite peacefully achieving independence from the former Yugoslavia in 1991, North Macedonia has had to face several identity challenges both domestically and in its relations with neighboring states. The present research is intended to be an analysis of the implications and challenges of the identity disputes in North Macedonia within the context of the European integration process (We are taking into account both internal disputes, such as those between the Macedonian and Albanian communities, and external ones, focusing on North Macedonia's relationship with Greece and Bulgaria). Based on this, the purpose of the paper is to establish and analyze the relationship between the management of identity disputes in North Macedonia and the process of rapprochement, of Euro-Atlantic integration. As specific objectives, we propose: 1. Identification and analysis of North Macedonia's internal and external identity disputes, 2. Establishing a correlation and analysis of the mutual influence between the Euro-Atlantic integration process and the management of identity disputes, and 3. Analysis of public perceptions and support among the population of North Macedonia for resolving identity disputes and reaching compromises in order to achieve geopolitical goals (integration into NATO and the EU).***

Methodologically, we propose a three-level analysis: a. Analysis of how identity issues, specifically internal and external identity disputes, influenced the level of integration and the rapprochement process with the European Union, b. Analysis of rapprochement with the EU and integration into NATO to determine the degree of flexibility of the Macedonian position on identity issues and c. Analysis of public perceptions regarding identity disputes in the Euro-Atlantic integration context (our focus is to conduct this comparative analysis at the level of the Macedonian and Albanian communities, with the latter being the largest minority community in this state).

Keywords: *EU, Integration Process, identity, ethnicity, religion, minority, language, North Macedonia*

1. Introducere și metodologie

Macedonia de Nord, țară care și-a obținut pașnic independența față de Iugoslavia în 1991, s-a confruntat cu numeroase provocări identitare (interne și externe) care i-au afectat orientarea geopolitică și relația cu statele vecine. Intenția Republicii Macedonia de Nord de a adera la UE a fost exprimată de mult timp. Cu toate acestea, progresele în negocieri sunt limitate, adesea blocate de diverse dispute identitare. „Țara a implementat reforme constituționale și juridice substanțiale, și-a rezolvat disputa privind numele cu Grecia prin Acordul de la Prespa și și-a aliniat politica externă și de securitate cu cea

[25] Mircea Brie, Profesor doctor habilitat, Universitatea din Oradea, Departamentul de Relații Internaționale și Studii Europene. Conducător de doctorat în domeniul Relațiilor Internaționale și Studii Europene, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Coordonator Centru de Excelență Jean Monnet. E-mail: mbrie@uoradea.ro

a UE" (Abazi Imeri, 2025: 102). Provocările interne s-au dovedit și ele a fi foarte importante, cea mai mare presiune fiind polarizarea politică determinată de fragmentarea identității.

Scopul acestei lucrări este de a stabili și analiza relația dintre gestionarea disputelor identitare din Macedonia de Nord și procesul de integrare euro-atlantică. În principal, luăm în considerare disputele interne care apar între comunitățile macedoneană și albaneză, precum și cele externe, concentrându-ne pe relația Macedoniei de Nord cu Grecia și cu Bulgaria. Din cauza ultimelor două dispute (cu Grecia și Bulgaria), micul stat balcanic a fost ținut departe de NATO și UE pentru o lungă perioadă de timp. Ca ***obiective specifice***, ne propunem: 1. Identificarea și analiza disputelor identitare interne și externe ale Macedoniei de Nord; 2. Stabilirea unei corelații și realizarea unei analize asupra influenței reciproce dintre procesul de integrare euro-atlantică și gestionarea disputelor identitare; 3. Analiza percepțiilor publice și a sprijinului populației Macedoniei de Nord pentru rezolvarea disputelor identitare și realizarea compromisurilor pentru atingerea obiectivelor geopolitice (integrarea în NATO și UE).

Metodologic, ne propunem să dezvoltăm o ***analiză pe trei niveluri***:

a. Analiza modului în care problema identității, și anume disputele identitare interne și externe, a influențat nivelul de integrare și procesul de apropiere de Uniunea Europeană,

b. Analiza privind apropierea de UE și integrarea în NATO pentru a determina gradul de flexibilitate al poziției macedonene asupra problemelor identitare.

c. Analiza percepțiilor publice privind disputele identitare în contextul integrării euro-atlantice (ne concentrăm pe realizarea acestei analize comparative la nivelul comunităților macedoneană și albaneză – aceasta din urmă fiind cea mai mare comunitate minoritară din acest stat). Cercetarea noastră, axată pe atingerea acestor obiective și dezvoltarea celor trei niveluri de analiză, se bazează pe următoarele ***ipoteze***:

- apropierea de UE și integrarea în NATO au condus la o poziție macedoneană mai flexibilă în problemele identitare
- disputele identitare interne și externe au influențat nivelul de integrare și procesul de apropiere de Uniunea Europeană
- minoritățile din Macedonia de Nord susțin într-o măsură mai mare decât macedonenii compromisurile în disputele identitare externe pentru a asigura apropierea de UE și NATO.

2. Analiza conceptuală și literatura de specialitate

Începând cu secolul al XIX-lea, spațiul european a trecut printr-un amplu proces de transformare identitară. Societățile europene se modernizează, iar sub impactul modernizării au loc schimbări profunde atât la nivel intern, cât și la nivel internațional. Revoluția identitară nu a fost specifică doar perioadei celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, când efervescența noului a dus la erodarea vechii ordini monarhice a guvernelor puternice. Popoarele dezvoltă o conștiință națională din ce în ce mai puternică, culminând cu principiul autodeterminării popoarelor, atât de mult scena tratatelor care au reglementat ordinea după Primul Război Mondial. Apoi, una dintre cele mai vizibile transformări are în vedere emanciparea națională și identitară. Astăzi, procesul continuă

și se dezvoltă pe noi niveluri de identitate. În același timp, tot mai multe clivaje „frontaliere" apar în cadrul societăților europene. Aceste frontiere sunt cel mai adesea simbolice și ideologice (Brie, 2023: 283-284).

În perioada contemporană asistăm la o efervescență a naționalului, asta în ciuda progreselor înregistrate la nivel european în ceea ce privește consolidarea identității europene. Procesul de construcție europeană a fost însoțit de o anumită estompare a naționalului, cel puțin la nivelul exprimării mișcărilor naționalist-extremiste. Identitatea europeană apare ca o identitate de rang superior care reduce formele de exprimare ale identităților naționale și regionale. Aceasta cel puțin în teorie. Pe de altă parte, în contextul actual, suntem îndreptățiți să credem că identitatea europeană a luat o formă de manifestare în paralel cu nivelurile naționale sau regionale, fără a fi într-o relație foarte strânsă cu acestea. Adică, reducerea sau amplificarea formelor de manifestare la un nivel nu duce la o contrapondere la un alt nivel (Brie, 2018: 237). Diacronic, stimulată de fenomenul globalizării, de succesul UE, în special de extinderea europeană spre est și dispariția „Cortinei de Fier", identitatea europeană a cunoscut o exaltare atât la nivelul discursului public, cât și la nivel cotidian. Fenomenul are, în opinia noastră, și o altă față: revanșa identitară a perioadei actuale. Ca urmare a crizelor devenite sistemice la nivelul UE (economice, financiare, sociale, instituționale sau de legitimitate), a noilor realități geopolitice din zona vecinătății (de exemplu, situația din Ucraina, Orientul Mijlociu, Africa de Nord), dar și ca efect al migrației în masă, constatăm o revenire la identități locale, regionale sau naționale (a se vedea pentru mai multe detalii Brie și Blaga, 2015: 255-273). Fără a ne propune cu această ocazie să facem o analiză a realităților politice, respectiv a discursului liderilor politici, în spațiul european, dar nu numai, asistăm în această perioadă, mai mult decât în alte etape ale istoriei ultimei sute de ani, la o radicalizare a discursului cu accent pe național. Mișcările politice capătă din ce în ce mai multe nuanțe naționale, etno-culturale și identitare. Nu doar populismul câștigă teren, ci și dezbaterea xenofobă, tribală despre frică și pericol, portretizate în imaginea celuilalt (Brie, 2018: 238; Brie, 2023: 283-284).

Această temă a identității și a frontierelor identitare a reprezentat o preocupare personală principală în domeniul cercetării asupra spațiului balcanic și est-european în ultimul deceniu. Lucrarea dezvoltă, într-o nouă construcție metodologică, idei și cercetări sintetice conținute în alte lucrări anterioare despre identitatea ca frontieră în spațiul Europei Centrale și de Est (Brie, 2016: 359-381; Brie, 2023: 281-294; Brie; Jusufi și Polgár, 2023: 69-97; Brie; Jusufi și Polgár, 2021: 65-72).

Căderea comunismului și dezintegrarea Iugoslaviei au amplificat inițial, într-o primă etapă, procesul de emancipare identitară și apariția unor noi clivaje în spațiul balcanic. După conflictele armate care au urmat proclamării inițiale a independenței în mai multe dintre aceste state, a venit o perioadă de consolidare, odată cu integrarea europeană, precum și cu eforturile de cooperare și reconciliere. Rezolvarea treptată a acestor conflicte a eliberat sfera publică de discuțiile excesive de natură etnică-naționalistă, ceea ce a condus la apariția unor identități civice și, odată cu apropierea ulterioară de Uniunea Europeană, a oferit perspectiva unor identități europene non-etnice. Uniunea Europeană a optat pentru o abordare regională în această parte a continentului, pentru a obține o mai mare stabilitate între comunitățile/statele aflate în conflict. În 1996, Uniu-

nea Europeană a făcut o diferențiere între cei doi termeni „Europa de Sud-Est (SE)" și „Balcanii de Vest". „Europa de Sud-Est" se referă la toate țările de la Golful Trieste până la Marea Neagră, în timp ce Balcanii de Vest sunt cuprinși din toate fostele state iugoslave, cu excepția Sloveniei, plus Albania (Trenchov, 2012: 1-12). Practic, putem spune că relațiile dintre UE și țările din Balcanii de Vest sunt în dezvoltare, iar din acest motiv Uniunea Europeană a adoptat o abordare bună față de regiune, deoarece a adus progrese, precum și cooperare între țările aflate în conflict. Principalul instrument în acest proces, unde putem observa și mari realizări, sunt reuniunile bilaterale și multilaterale organizate de sau cu sprijinul Uniunii Europene, unde liderii politici din regiune se reunesc și iau decizii comune valoroase pentru întreaga regiune (Alujevic, 2012: 6-9; Brie, Jusufi și Polgar, 2021).

La nivel *conceptual*, apar construcții identitare, aparent plasate pe același nivel de analiză, acestea putând avea conotații diferite. Identitatea, indiferent de nivelul de raportare (european, național sau regional/local), se regăsește ca formă de exprimare în spațiul public în ciuda tendințelor universale, a globalizării sau uniformizării valorilor, caracteristicilor sau expresiilor comunitare. Elementele identității etno-religioase se regăsesc în spațiul public global, inclusiv în forme multiplicate prin canalele propagării globale. Prin urmare, nu se amplifică doar globalul în sine, ci și particularul, specificul.

Acestea din urmă, luând adesea forme ale extremismului, naționalismului, violenței etno-religioase, se multiplică prin câștigarea de adepți la mii de kilometri distanță. Apoi, statul național și etnic, asociat teritoriului național, a reușit nu numai să supraviețuiască presiunilor „societății globale", dar a demonstrat și o capacitate și mai mare de afiliere. Globalizarea identitară s-a dovedit a fi mai puternică în societățile urbane și industrializate, iar acolo unde există zone rurale consistente, un patrimoniu și o tradiție culturală bogate, s-a dezvoltat o rezistență la globalizare. Astfel, identitatea locală, național-culturală, este mai puternic conservată în mediul rural-agricol și în proximitatea ariilor culturale (Brie, 2021: 5-29). O astfel de realitate nu exclude posibilitatea dezvoltării și consolidării paralele a unei identități supranaționale europene. Conceptual, apare această relație aparent antagonistă: identitate europeană versus identitate națională/locală. Propunem prin prezenta lucrare trei niveluri de analiză privind conceptul de identitate: nivelul european, nivelul național și nivelul regional. Literatura de specialitate surprinde disputa privind stabilirea identității unei persoane sau comunități. Procesul cuprinde două dimensiuni: autoidentificarea și heteroidentificarea. În ambele situații, atât în propria identificare, cât și în identificarea făcută de altcineva, dezbaterea despre identitate implică atât elemente obiective, cât și subiective. Analizele teoretice, pe de altă parte, surprind o dispută în jurul dimensiunii subiective și obiective a identității. Spre deosebire de conceptul de origine națională, care se referă la ceva dat, moștenit prin naștere, identitatea națională este, înainte de toate, expresia conștiinței apartenenței la o comunitate culturală definită ca o comunitate politică (Brie, 2021: 5-29). Ernest Renan se referă la această realitate atunci când caracterizează națiunea, sugestiv, drept un „plebiscit zilnic" (Flóra, 2011: 114). Identitatea națională, în acest caz, este legată de conceptul de națiune. Aceasta din urmă, înțeleasă ca o populație care împarte un teritoriu (la care se raportează prin di-

mensiunea istorică), mituri şi amintiri istorice comune, o cultură de masă, o economie comună şi drepturi şi îndatoriri juridice comune pentru fiecare membru (acesta din urmă referindu-se la organizarea politică statală). Această analiză presupune existența: 1. unui segment al populației care locuiește într-un anumit teritoriu; 2. unui anumit tip de relație care exprimă conștiința identității și apartenenței, un „spirit comunitar" (Brie şi Blaga, 2015: 255-273).

O astfel de perspectivă asupra națiunii este în concordanță cu filosofia statului westfalian care se concentrează pe ideea de stat-națiune-teritoriu.

Conceptual, întreaga construcție identitară are cel puțin două elemente de specificitate încă de la construcția sa (Brie, 2016): 1. identitate națională născută din apartenența etnică; 2. identitate națională născută din afilierea civică/cetățenească. În primul caz, identitatea națională deservește un anumit *grup etnic* aflat adesea în competiție cu alte grupuri etnice (prezente cel mai adesea în același spațiu de referință). Perspectiva dă naștere la expresii naționalist-tribale care pot implica excluderea reprezentanților altor grupuri etnice. În a doua situație, *dimensiunea civică* deservește statul, conducând cel mai adesea la patriotism (perspectiva este destul de pozitivă în comparație cu prima situație când avem de-a face cu o perspectivă cu conotații negative!).

În majoritatea țărilor occidentale, identitatea națională a fost construită în principal în jurul identității de cetățean, iar teritoriul statutului a devenit, în consecință, termenul fundamental de referință pentru „teritoriul național" - *dimensiunea civică a identității naționale*. Europa de Est a avut un model diferit de dezvoltare, în care etnia, apartenența sau afilierea etnică a îndeplinit un rol fundamental în construirea identității naționale – *dimensiunea etnică a identității naționale* (Flóra, 2011: 116). Astfel, modelul occidental al națiunii pune accentul pe poziția centrală a teritoriului național, în timp ce modelul oriental se preocupă de originea etnică și legăturile culturale.

O caracteristică fundamentală a construcțiilor statale-națiune de tip statal din Balcanii de Vest este lipsa lor permanentă de legitimitate sau, mai degrabă, legitimitatea lor incompletă. Prin identificarea statului cu o singură identitate națională, celelalte comunități naționale s-au trezit inevitabil în afara acestui proces de legitimare, care a constituit o sursă fundamentală de tensiuni interetnice şi interreligioase. Această realitate a dus la sacralizarea teritoriului statal considerat teritoriu național (Flóra, 2011: 118-128) (proprietatea îndreptățită a unei singure națiuni/naționalități!), în timp ce filosofia cultural-istorică este de a delegitimiza pe cât posibil contribuția altor comunități naționale. În ceea ce privește nivelul european de analiză asupra conceptului de identitate, întrebarea legitimă este în ce măsură vorbim despre o identitate europeană comună sau, în antiteză, despre prezența frontierelor identitare în spațiul european. Se poate observa un anumit clivaj identitar între Europa de Vest și cea de Est. Această realitate este dată de moștenirea istorică, culturală, religioasă și politică (Brie, 2021: 5-29).

Figura 1. Distribuția etnică în Balcanii de Vest

Sursă: United States. Central Intelligence Agency. Cartography Center, Library of Congress, https://www.loc.gov/item/2008620837/, accesat în data de 20.05.2025

În țările balcanice, din punct de vedere conceptual, putem identifica diferite tipuri de caracteristici și forme ale identității. Există o mulțime de clivaje sau frontiere asociate cu identitatea:

- identitatea cetățenească / identitate civică
- identitatea etnică
- identitatea religioasă
- identitatea lingvistică
- identitatea data de alfabet
- identitatea culturală
- identitatea geopolitică

Tinerele state născute din dezintegrarea Iugoslaviei au fost nevoite să-și consolideze și să-și întărească identitatea națională prin referire la diversele forme asociate acesteia. ***Identitatea națională bazată pe cetățenie***, respectiv pe identitate civică, a fost un fapt dificil de realizat acolo unde diversitatea etnică și religioasă era foarte mare. Noua realitate: puternice clivaje identitare, care au culminat cu conflicte interetnice violente, au marcat profund societățile balcanice. Competiția și neîncrederea reciprocă au marcat primele două decenii după căderea comunismului. Dovadă în acest sens sunt realitățile complicate din Bosnia și Herțegovina, precum și disputele Serbiei cu Kosovo (Brie,

Jusufi și Polgar, 2021: 185-209; Polgar și Brie, 2024: 497-528). Identitățile puternice folosite în scopuri politice au fost justificate etnic, religios, lingvistic sau cultural. Toate acestea au blocat inițiativele slabe ale statelor care au dus la crearea în spațiul ex-iugoslav o identitate națională dată de cetățenie. În absența unei solidarități bazate pe identitatea cetățenească, frontierele identitare au fost dezvoltate cu scopul de a ilustra separarea clară a comunităților (construite pe alte criterii identitare). Acest lucru are ca rezultat alte forme de frontiere identitare.

Frontiera identitară etno-națională. O identitate puternică susține și justifică o statalitate puternică. Logica a fost adesea folosită de regimurile politice și invers, pentru a justifica construcțiile național-statale nou apărute pe harta europeană. Astfel, existența și supraviețuirea unei construcții politico-statale a ajuns să depindă, printre altele, de necesitatea unei construcții identitare care să ofere o individualitate în raport cu statele și popoarele vecine, trasând nu doar frontiere statale, ci și frontiere identitare. Macedonia de Nord, la fel ca statul Muntenegru, a dezvoltat după independență o politică specifică menită să evidențieze relația unitară a triunghiului stat, națiune, cetățenie (Džankić, 2015). Cele trei dimensiuni trebuie să se susțină și să se consolideze reciproc. Dacă dimensiunea națională este mai slabă, statalitatea și cetățenia trebuie să susțină și să justifice existența și consolidarea națională.

În Macedonia de Nord există o relație foarte interesantă între macedoneni și albanezi în ceea ce privește frontierele etnice.

Limba ca frontieră: individualitate și fundament al națiunii. Limba a fost folosită ca instrument politic în procesul de construire a națiunii. Solidaritatea lingvistică a identității distincte în raport cu ceilalți îl determină pe individ să se poziționeze „în interiorul frontierelor lingvistice", alături de comunitatea lingvistică și în opoziție cu ceilalți. Individualitatea lingvistică a unui popor a jucat întotdeauna un rol important în consolidarea statalității. O limbă distinctă duce la o forță suplimentară pentru conservarea statalității. Relația strânsă dintre o construcție statală, o identitate etno-națională, pe de o parte, și individualitatea lingvistică a unei populații nu este specifică doar perioadei contemporane, nici măcar celei moderne. Este adânc înrădăcinată în istorie și nu are nicio legătură cu o anumită zonă geografică. Limba unei comunități a fost întotdeauna o formă de individualizare în raport cu o altă comunitate. A fost întotdeauna o formă de creare a unei conștiințe de apartenență comunitară, de solidaritate a indivizilor cu grupul. Nu este de mirare, așadar, că a fost folosită de anumite state sau regimuri politice pentru a crea și susține dispute identitare în interiorul sau în afara unui stat, în interiorul sau în afara comunităților (Brie, 2023). De exemplu, în Muntenegru, politicile publice și discursul public au condus la afirmarea individualității lingvistice în raport cu limba sârbă. Dacă limba sârbă a fost inițial acceptată ca limbă oficială, constituția din 2007 impune „limba muntenegreană" ca limbă oficială, ceea ce a provocat consternare din partea sârbă (Morrison, 2018: 138).

Un caz similar este cel al Republicii Moldova: această controversă este legată de promovarea moldovenismului ca identitate. Limba moldovenească, ca limbă distinctă de limba română, servește aceloraşi interese și obiective politice sau geopolitice.

Alfabetul chirilic ca frontieră identitară. Alfabetul este folosit și ca element identitar distinct, ce poate lua forma unui clivaj, cum ar fi granițele identitare. Dacă în cazul albanezilor din Iugoslavia utilizarea alfabetului latin a fost însoțită de existența unei

limbi clar distincte, în cazul altor popoare care au făcut parte din fostul stat federal individualitatea lingvistică nu a fost atât de clară. Multă vreme, individualitatea lingvistică a croaților în raport cu sârbii a fost legată de utilizarea alfabetului latin de către primii și de utilizarea celui chirilic de către sârbi.

Această dispută poate fi identificată și în cazul Muntenegrului (Morrison, 2018: 130-152) sau al existenței unei limbi bosniace separate (Džankić, 2015: 48). Alfabetul a jucat de fiecare dată un rol foarte important în justețea deciziei de a trasa o frontieră lingvistică de natură identitară. Problema alfabetului chirilic în disputa identitară a sârbilor bosniaci a revenit pe ordinea de zi. În acest caz, pe lângă religie, alfabetul chirilic joacă un rol foarte important ca graniță a identității. În perioada 15 septembrie 2021, cu ocazia „Zilei Unității" Sârbe, parlamentarii din cele două parlamente (Serbia și Republica Srpska), au adoptat două legi pentru a încuraja utilizarea alfabetului chirilic, într-o nouă încercare de a consolida o identitate națională comună (Serbia, 2021). Toate instituțiile și societățile publice, școlile și universitățile, asociațiile naționale și companiile sunt obligate să utilizeze alfabetul chirilic (Alfabet chirilic obligatoriu, 2021). Mai mult, companiilor private li se promit reduceri de impozite cu condiția să utilizeze acest alfabet. Alfabetul chirilic face parte dintr-un mijloc din ce în ce mai complex care readuce naționalismul în complicata republică balcanică Bosnia și Herțegovina.

În cazul Republicii Moldova, introducerea alfabetului chirilic ca element distinctiv în raport cu limba română a fost o armă folosită de regimul sovietic, dar și de cel rus (atât cel țarist, cât și cel actual). În Transnistria, ortografia chirilică este încă folosită pentru a scrie „moldovenește". Alegerea alfabetului s-a dovedit adesea a fi un act politic, menit adesea să rezolve probleme geopolitice (vezi cazul Republicilor Sovietice prezentat de Alexe și Ciapai 2021).

Religia ca frontieră. În Balcani, religia a fost întotdeauna un element al individualității comunității în raport cu care au fost trasate frontierele comunităților identitare-naționale și chiar granițele statelor. În fostul stat iugoslav, în ciuda numeroaselor eforturi depuse după Tratatele de la Paris pentru a realiza coeziunea națională, religia a fost întotdeauna un impediment în calea acestui succes. Slovenii și croații sunt în majoritate creștini catolici, sârbii, muntenegrenii și macedonenii sunt în majoritate creștini ortodocși, albanezii și bosniacii sunt musulmani. Această imagine mozaică este foarte vizibilă, prin rolul jucat de religie în trasarea frontierelor identitare, în Bosnia și Herțegovina. Sârbii sunt ortodocși, croații sunt catolici, iar bosniacii sunt musulmani. În ciuda eforturilor de standardizare a limbii, religia (dar nu numai a ea!) a menținut distincte comunitățile etno-naționale. Mai mult, nici în cadrul Ortodoxiei nu mai există aceeași unitate, dacă luăm în considerare cazul Bisericii din Muntenegru. Aici, o parte importantă a populației reproșează superioritatea ierarhică a Bisericii Sârbe și o contestă (Brie, 2021).

3. Crizele identitare și procesele integratoare din Macedonia de Nord

Macedonia de Nord este un stat balcanic tânăr, cu o populație de 2,1 milioane de locuitori, cu mare diversitate din punct de vedere etnic, religios și lingvistic (Biroul de Recensământ al SUA, 2025). Disputele interne identitare, în principal între macedoneni și albanezi, au fost completate de cele cu statele vecine. Macedonia de Nord are granițe comune cu Albania, Kosovo, Serbia, Bulgaria și Grecia.

Atât pe plan intern, cât și în relațiile sale cu statele vecine, Macedonia de Nord a trebuit să depună eforturi pentru a rezolva disputele identitare pentru a rezolva crizele și a atinge anumite obiective geopolitice. Cu toate acestea, în ciuda acestor progrese și sacrificii, procesul de apropiere de UE a fost adesea blocat, nu numai din cauza constrângerilor bilaterale și geopolitice, ci și a provocărilor interne persistente, cea mai mare fiind polarizarea politică (Couteau et al., 2024; Comisia Europeană, 2024).

3.1. Echilibrul identitar intern și procesul de integrare națională

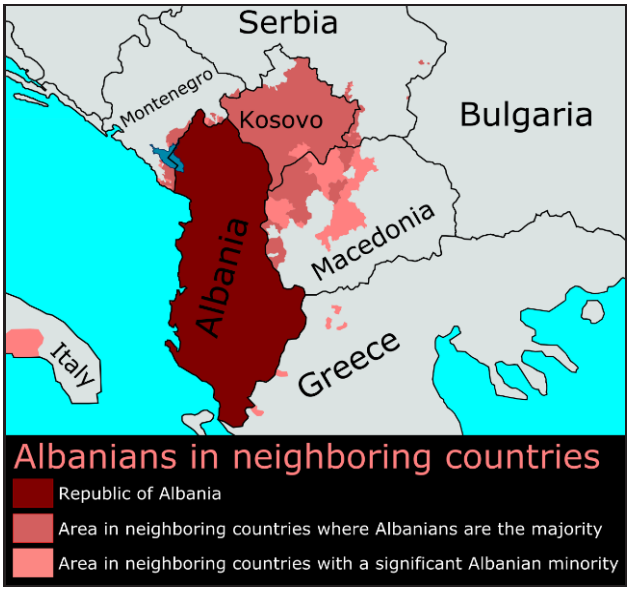
Țara are o populație complexă și diversă etnic, macedoneni deținând majoritatea numerică, urmați de etnicii albanezi. Albanezii sunt cea mai mare minoritate etnică din Macedonia de Nord. Conform recensământului din 2002, albanezii reprezentau 25% din populația Macedoniei de Nord. Estimările neoficiale sunt mai mari din cauza emigrației mari (Visoka și Gjevori, 2013: 479-498). Albanezii trăiesc în principal în părțile de nord-vest ale țării.

Religia este reflectată în mod similar. Religia principală a fiecărui grup fiind creștinismul ortodox în cazul macedonenilor și islamul în cazul albanezilor (Piacentini, 2020). Marea majoritate a albanezilor din Macedonia de Nord sunt musulmani, dar există și unii adepți ai unor religii precum ordinul dervișilor Bektashi, romano-catolicismul și creștinismul ortodox. Macedonia de Nord s-a dovedit a fi unul dintre exemplele de state care au implementat mai mult sau mai puțin un sistem politic de consociaționalism (McCrudden, 2006: 2). Cu toate acestea, limba servește drept cea mai distinctivă caracteristică între cele două grupuri, deoarece cele două nu sunt inteligibile reciproc. În plus, învățământul primar și secundar este segregat, ceea ce face ca limba să fie „nu doar principalul evidențiator etnic între cele mai mari două comunități, ci și un obstacol principal în crearea unei punți între ele" (Sorrells, 2025: 127; Piacentini, 2020, 100-101). De la independența Macedoniei de Nord în 1991, politica țării a fost puternic influențată atât de tensiuni, cât și de dialogul politic dintre cele mai mari două comunități ale Macedoniei de Nord, albanezii și macedonenii. Printre alte crize notabile se numără criza steagului de la Gostivar din 1997 și războiul din Kosovo din 1999. Tensiunile interetnice au culminat cu conflictul etnic din 2001, care a reprezentat apogeul luptei interetnice din Macedonia de Nord post-independență. Conflictul a lăsat răni adânci în conștiința țării (Kristen; Simkus și Listhau: 75-95). Conflictul s-a încheiat odată cu semnarea, în august 2001, a acordului de pace, *Acordul-cadru de la Ohrid*, numit după orașul în care a fost încheiat.

Acordul de la Ohrid a stabilit reguli pentru o protecție și drepturi de reprezentare sporite pentru albanezi (Székely și Horváth, 2014: 426-448). Ca urmare a Acordului-cadru de la Ohrid, au fost oferite garanții importante pentru etnicii albanezi, în special în ceea ce privește guvernarea locală, educația, utilizarea limbii și participarea la viața publică, inclusiv ocuparea forței de muncă în sectorul public. Acordul a încetat ostilitățile și a condus la schimbări constituționale și administrative pentru a răspunde nemulțumirilor etnicilor albanezi și ale altor grupuri minoritare. Acordul a deschis o nouă eră în tranziția Macedoniei de Nord, deoarece a adus o schimbare majoră în politica națională (Koneska, 2017: 36-50).

La nivelul Balcanilor de Vest, comunitatea albaneză este prezentă într-o zonă extinsă în partea de sud a spațiului ex-iugoslav.

Figura 2. Distribuția albanezilor în țările vecine

Sursă: https://www.mapmania.org/map/70331/distribution_of_albanians_in_neighboring_countries, accesat în 12.06.2025.

În cazul comunității albaneze din Balcani, identitatea a produs unele nuanțe, în sensul că, din punct de vedere etno-lingvistic și religios, această comunitate a reușit să își mențină un statut care să asigure conservarea specificității cultural-comunitare. Identitatea a „migrat" către alte forme asociate de identitate, legate de cetățenie, cea civilă și, în unele cazuri, chiar de natură globală – europeană. Acest fenomen este evident în Kosovo, unde tot mai mulți cetățeni sunt atașați de identitatea cetățenească dată de valoarea identității-stat. Dacă în acest caz identitatea națională kosovară este asociată cu cea albaneză, în Macedonia de Nord, comunitatea etno-albaneză este supusă unei forme de alteritate națională, prin asocierea acesteia cu identitatea cetățenească macedoneană a statului. În acest ultim caz, compromisul partenerial pentru bunăstarea și conservarea statalității poate duce la o identitate sincretică mixtă. Dimensiunea etno-identitară (chiar și lingvistică sau religioasă) preia un rol secundar în procesul de construire a identității naționale. Identitatea națională urmează să dobândească o dimensiune civică din ce în ce mai pronunțată, rezultat al compromisului politic (Brie, Jusufi și Polgar, 2021).

Echilibrul relațiilor interetnice din Macedonia de Nord este în proces de consolidare. Comunitatea albaneză, susținută în eforturile sale externe, a devenit conștientă nu doar de forța de a influența politica internă a statului, ci și de limitele acesteia.

„Designul instituțional al Macedoniei de Nord, modelat de Acordul-cadru de la Ohrid din 2001, a codificat mecanisme de partajare a puterii etnice, care, deși cruciale pentru pace și stabilitate, au integrat și identitatea etnică ca axă principală a mobilizării politice" (Abazi Imeri, 2025: 104). Indicele de transformare Bertelsmann din 2024 notează că fragmentarea etnică în sistemul de partide „face dificilă promovarea competiției

bazate pe probleme", consolidând alinierea alegătorilor pe baza identității, mai degrabă decât pe linii politice (Bertelsmann Stiftung, 2024; Abazi Imeri, 2025: 104).

3.2. Criza identitară a numelui statului și compromisul integrator la nivelul securității

După o lungă perioadă de tensiuni legate de numele statului și moștenirea istorică, în satul Psarades (Nivici în macedoneană), lângă Lacul Prespa, pe 18 iunie 2018, a fost semnat *Acordul de la Prespa*. Macedonia și-a schimbat numele în Republica Macedonia de Nord (pe care Grecia a recunoscut-o oficial), iar poporul și limba urmau să fie recunoscute ca „macedonene". Important este însă faptul că Macedonia a renunțat la toate pretențiile asupra Macedoniei grecești și a istoriei sale. În schimb, Grecia a permis Macedoniei să adere la NATO și UE (Acordul de la Prespa, 2018).

A fost un acord care a stârnit numeroase nemulțumiri și proteste atât în rândul grecilor, cât și al macedonenilor.

Revendicările privind moștenirea identitară legată de numele „Macedonia" au tensionat relațiile bilaterale dintre cei doi vecini timp de decenii. În absența unei soluții, Grecia a blocat Macedonia de Nord în aspirațiile sale către NATO și integrarea europeană. În ciuda faptului că în anumite domenii și grupuri sociale acordul este încă un subiect sensibil, acordul de la Prespa este încă văzut ca un pas înainte pentru Macedonia de Nord către UE. Pe baza rezultatelor obținute, putem considera acordul de la Prespa ca un adevărat factor de schimbare pentru întreaga regiune, care demonstrează forța transformatoare și dinamica modernizatoare a politicii de extindere, un proces care contribuie la stabilitatea și prosperitatea Europei și a vecinătății sale. La șapte ani de la semnarea acordului, îl putem considera o realizare importantă, un succes înregistrat de Republica Macedonia de Nord în parcursul său european și euro-atlantic. Acest succes apare datorită perseverenței și voinței politice ferme a conducerii politice macedonene, susținută de societatea civilă, care a exprimat o alegere clară și fermă în favoarea comunității de valori democratice stabilite în UE și NATO (Brie, Jusufi și Polgár, 2023: 81).

Acordul de la Prespa a fost primit cu căldură în statele occidentale care așteptau o soluționare care să ducă la integrarea acestui mic stat balcanic în NATO și UE, și odată cu aceasta la consolidarea securității și a unui viitor euro-atlantic pentru Balcanii de Vest.

Integrarea în NATO a fost accelerată imediat după semnarea Acordului de la Prespa. „La 1 august 2018, Secretarul General al NATO a trimis o scrisoare Ministrului Afacerilor Externe al Republicii Macedonia de Nord împreună cu Planul de implementare a procesului de aderare la NATO" (Ministerul Afacerilor Externe, 2025), iar la 27 martie 2020, Macedonia de Nord a devenit membră NATO.

Integrarea europeană a căpătat, de asemenea, un nou impuls în contextul integrării în NATO. În ciuda compromisurilor făcute, aderarea la UE s-a confruntat cu noi obstacole: Bulgaria a blocat progresul din cauza dezacordurilor privind limba, identitatea națională șu recunoașterea minorității bulgare în Macedonia de Nord.

3.3. Compromisul cu Bulgaria

Aceasta chestiune este una cu rădăcini istorice adânci, iar complexitatea sa duce la dificultăți în atingerea unui compromis juridic real și în implementarea acestuia.

În cazul Macedoniei de Nord, ca stat tânăr, construcția națională era necesară prin toate mijloacele identitare. În Bulgaria, unde existau mulți susținători ai unei posibile

„reunificări" bazate pe o narațiune istorică, exista un sentiment de ostilitate față de procesul de construire a națiunii macedonenilor. Fiecare țară a acuzat în trecut pe cealaltă că nu respectă drepturile minorității sale naționale care trăiește peste graniță.

Macedonenii sunt văzuți ca un „produs al istoriei politice de la sfârșitul secolului al XIX-lea" (Sivignon 2099: 121). Mai mult, identitatea sârbo-macedoneană (spre deosebire de macedoneana greacă și macedoneana bulgară) a devenit și mai pronunțată în perioada iugoslavă (Sivignon 2099: 122-123). Republica Macedoneană și-a găsit astfel locul în termeni de identitate și politică în cadrul Federației Iugoslave. Problemele identitare sunt centrale în dispută. Bulgaria refuză să recunoască existența unei identități etnice și a unei limbi macedonene separate. Aceasta cere ca UE să evite utilizarea termenului „limbă macedoneană" și să utilizeze în schimb termenul „limbă oficială a Republicii Macedonia de Nord" (Phillips 2022). Insistă că limba macedoneană este un dialect bulgar, iar etnicii macedoneni sunt un subgrup al națiunii bulgare (Phillips 2022). Macedonia și Bulgaria au asemănări lingvistice și culturale, dar au și opinii diferite asupra istoriei și limbii lor, datând din secolul al XIX-lea, când naționaliștii bulgari au revendicat Macedonia condusă de otomani ca parte a teritoriului bulgar (Marusic 2017; Brie, Jusufi și Polgár, 2023: 84).

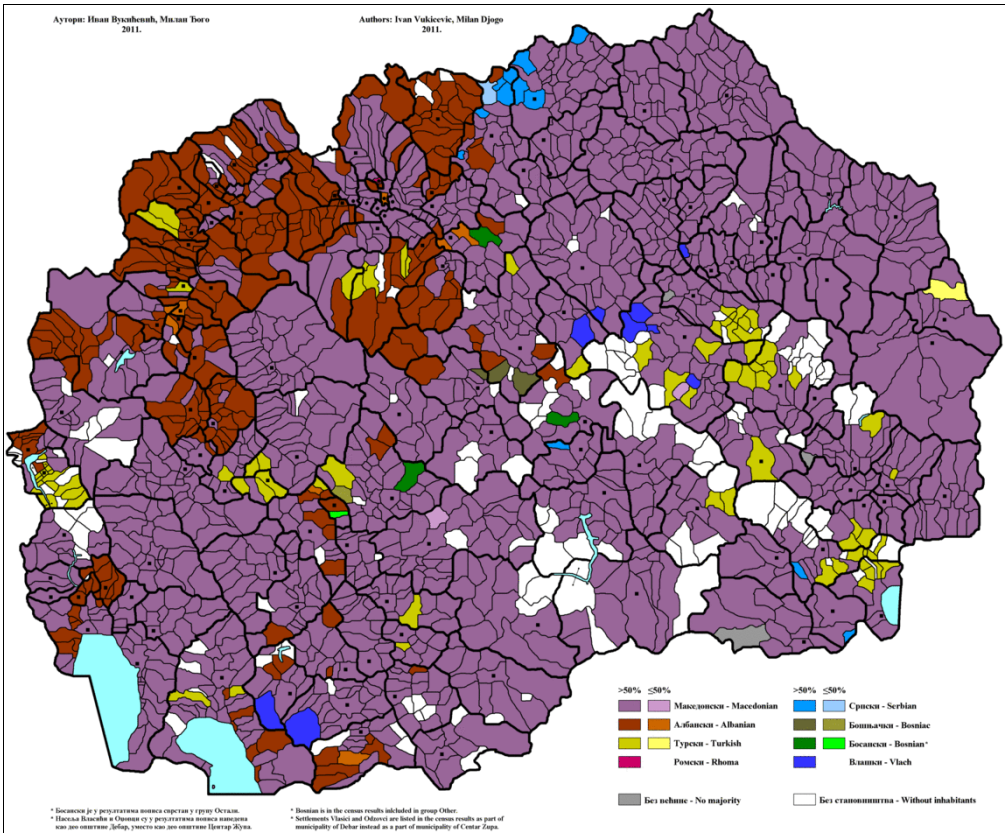
Macedonia de Nord are o dispută identitară cu Bulgaria, care se concentrează pe trei revendicări principale ale bulgarilor: 1. identitatea limbii macedonene, iar partea bulgară cere ca vecinii lor să recunoască formal că limba sa are rădăcini bulgare, respectiv formularea oficială a unei „istorii comune", inclusiv identitatea; 2. recunoașterea și includerea minorității bulgare în Constituția Macedoniei de Nord (această revendicare ar însemna că majoritatea rămasă nu este bulgară, așa cum sună revendicările bulgare mai extreme - ceea ce ar pune capăt unui vis naționalist al părții bulgare); și, o formulare mult mai vagă, 3. ca Macedonia de Nord să renunțe la ceea ce se numește un „discurs instigator la ură" împotriva Bulgariei și „revizuirea narațiunilor istorice naționale".

Istoria disputelor este veche. În contextul negocierilor legate de procesul de integrare euro-atlantică, guvernul macedonean a încercat să fie mai deschis negocierilor. Cu toate acestea, multe discuții au fost sterile, iar promisiunile neîndeplinite, determinate și de opoziția evidentă a opiniei publice față de aceste compromisuri.

În 2017, prim-ministrul macedonean Zoran Zaev și prim-ministrul bulgar Boyko Borissov au semnat la Skopje *Tratatul bulgaro-macedonean privind prietenia, buna vecinătate și cooperarea* (Balcanii de Vest europeni 2017). La nivel regional și european, tratatul bilateral ar putea avea implicații majore pentru încercarea Sofiei de a se alătura inițiativelor regionale ale UE, care promit (și) oportunități economice, în primul rând prin procesul de la Berlin (Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa 2017). Ambele țări vor declara acum că nu au pretenții teritoriale una împotriva celeilalte. Ambele țări se angajează, de asemenea, să protejeze drepturile cetățenilor celeilalte țări care locuiesc pe teritoriul lor - să nu se amestece în afacerile interne ale celeilalte (Tratatul 2017). *Tratatul de prietenie* din 2017 dintre Macedonia de Nord și Bulgaria a prevăzut înființarea unei comisii mixte pentru probleme istorice și educaționale. Dar implementarea Tratatului de prietenie a stagnat (Phillips 2022). În octombrie 2019, Bulgaria a avertizat că va bloca aderarea Macedoniei de Nord la UE dacă nu va fi abordată „ideologia sa antibulgară". Bulgaria s-a opus vehement discursurilor de ură susținute sau tolerate de stat și

revendicărilor minorităților la adresa Bulgariei. Politicienii macedoneni din întreg spectrul politic au respins afirmația că macedonenii și bulgarii ar fi un singur popor, divizat de politica iugoslavă din secolul al XX-lea (Phillips 2022). În martie 2020, Consiliul UE a decis să deschidă negocierile de aderare mult așteptate. Și chiar când prima conferință interguvernamentală era pe cale să aibă loc, în noiembrie 2020, Bulgaria a blocat adoptarea cadrului de negociere pe teme de identitate și istorie. Anul 2021 nu aduce niciun progres în procesul de negociere. În ciuda unui progres relativ odată cu semnarea în 2017 a *Tratatului privind prietenia, buna vecinătate și cooperarea* la nivelul societății civile, nu a existat nicio îmbunătățire în percepția compromisului necesar în relația cu Bulgaria (Brie, Jusufi și Polgár, 2023; Brie, 2023).

Figura 3. Harta lingvistică a Macedoniei de Nord

Sursă: apud https://www.deblauwetijger.com/macedonie-sociaaldemocraten-en-albanezen-gaan-regeren/, accesat în 12.07.2025 (Ivan Vukicevic, Milan Djogo, 2011)

În final, după alte runde de negocieri și sub presiunea UE, care dorea să dea un semnal clar de integrare Balcanilor de Vest, veto-ul Bulgariei a fost ridicat în urma medierii președinției franceze a Consiliului UE. Soluția a fost un compromis amar pentru Macedonia de Nord, așa cum au arătat opiniile exprimate de societatea civilă. Nemulțumirile au fost clare, dar compromisul a fost necesar. Astfel, odată cu votul parlamentului de la

Skopje din 16 iulie 2022 și semnarea acordului dintre cele două părți la Sofia o zi mai târziu, acordul a permis deschiderea formală a negocierilor privind aderarea Macedoniei de Nord la UE, anunțată oficial într-un comunicat al Consiliului UE din 19 iulie 2022 (Consiliul UE, 2022).

A fost un acord și o promisiune (ulterior neîndeplinită). Guvernul de centru-stânga a acceptat o cerere a Bulgariei de a introduce o referință la minoritatea etnică bulgară în constituția Macedoniei de Nord. Cu toate acestea, administrația respectivă nu avea majoritatea parlamentară pentru a implementa schimbarea. În 2024, a venit la putere un guvern conservator condus de prim-ministrul Hristijan Mickoski, care „a declarat că va modifica constituția doar dacă Bulgaria aprobă mai întâi aderarea Macedoniei de Nord la UE" (Testorides, 2025).

După trei ani, în 2025, UE încă cere Macedoniei de Nord să își modifice constituția din cauza impasului cu Bulgaria. Pe 15 mai 2025, „președintele Consiliului European, Antonio Costa, a cerut Macedoniei de Nord să își modifice constituția pentru a include minoritatea bulgară, ca o modalitate prin care țara să își continue drumul către aderarea deplină la Uniunea Europeană" (Testorides, 2025).

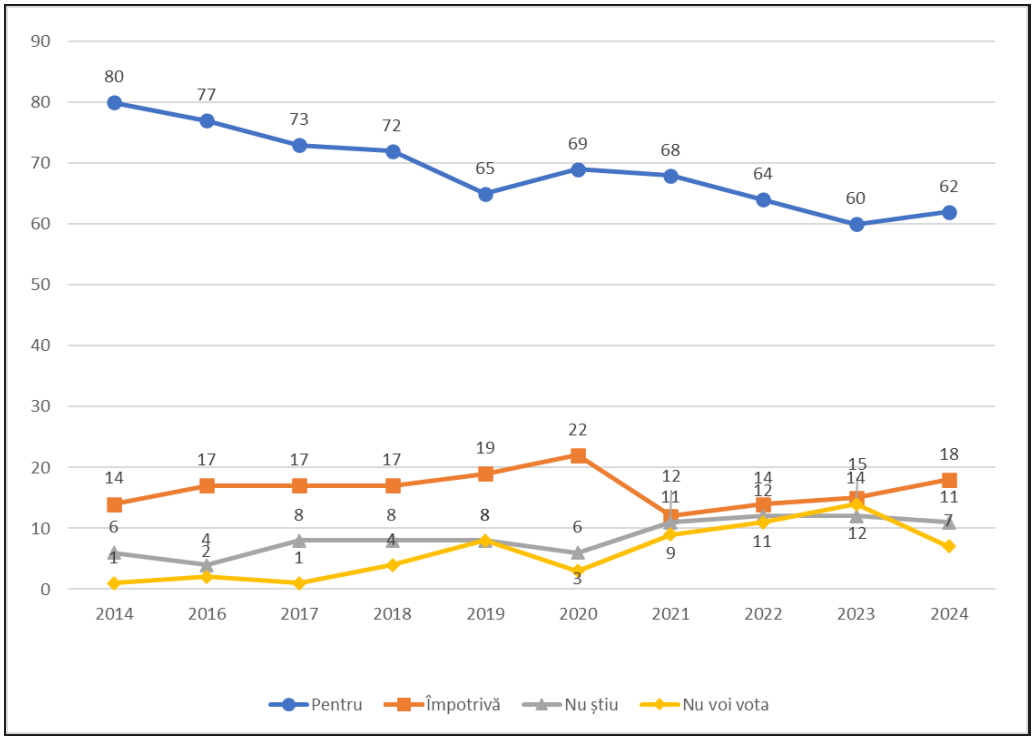
4. Analiza percepțiilor publice privind compromisurile identitare în contextul procesului de integrare europeană

Ne propunem să dezvoltăm o sinteză a sondajelor de opinie realizate în ultimii ani pentru a surprinde unele tendințe înregistrate în legătură cu problemele identitare sensibile care au influențat procesul de integrare euro-atlantică.

Tendințe generale: „Scăderea sprijinului public pentru aderarea la UE a Macedoniei de Nord în ultimul deceniu poate fi atribuită în mare măsură credibilității scăzute în perspectivele de aderare a țării la UE, declanșată inițial de blocarea prelungită a procesului impusă de Grecia, bazată pe disputa de lungă durată privind numele dintre cele două state. Deși se aștepta ca rezolvarea acestei probleme în 2019, în urma ratificării Acordului de la Prespa, să revigoreze impulsul aderării, acest entuziasm s-a dovedit a fi de scurtă durată. Până la sfârșitul anului 2020, începerea negocierilor de aderare a fost din nou obstrucționată de o nouă blocadă legată de o nouă dispută bilaterală cu Bulgaria, care implică probleme de identitate națională, istorie și limbă" (Damjanovski, 2025:11). Așa cum am menționat, impasul a fost temporar ridicat odată cu aprobarea de către guvernul macedonean a „propunerii franceze" susținute de UE, care (printre alte condiții) impunea recunoașterea unei minorități bulgare în Constituția macedoneană (2022). Negocierile de aderare au fost din nou blocate: amendamentele constituționale nu au putut fi implementate din cauza lipsei de consens între partidele din Parlament. Noul guvern conservator al lui Hristijan Mickoski (votat de parlament în iunie 2024) a refuzat să pună în aplicare acordul cu partea bulgară privind amendamentul constituțional.

Ne propunem să continuăm concentrându-ne pe implicațiile actuale ale procesului de apropiere de UE și pe percepțiile publice exprimate în legătură cu problemele identitare. Având în vedere spațiul nostru limitat, dar și actualitatea dezbaterii, studiul nostru este îndreptat spre analiza percepțiilor publice în legătură cu disputa cu Bulgaria (o problemă care rămâne nerezolvată).

Figura 4. Dacă săptămâna viitoare va avea loc un referendum pentru aderarea Republicii Macedonia de Nord la UE, cum ați vota? (%)

Sursă: elaborare autor în baza datelor din Damjanovski, 2025: 13 (sondajele de opinie publică efectuate în perioada 2014-2024)

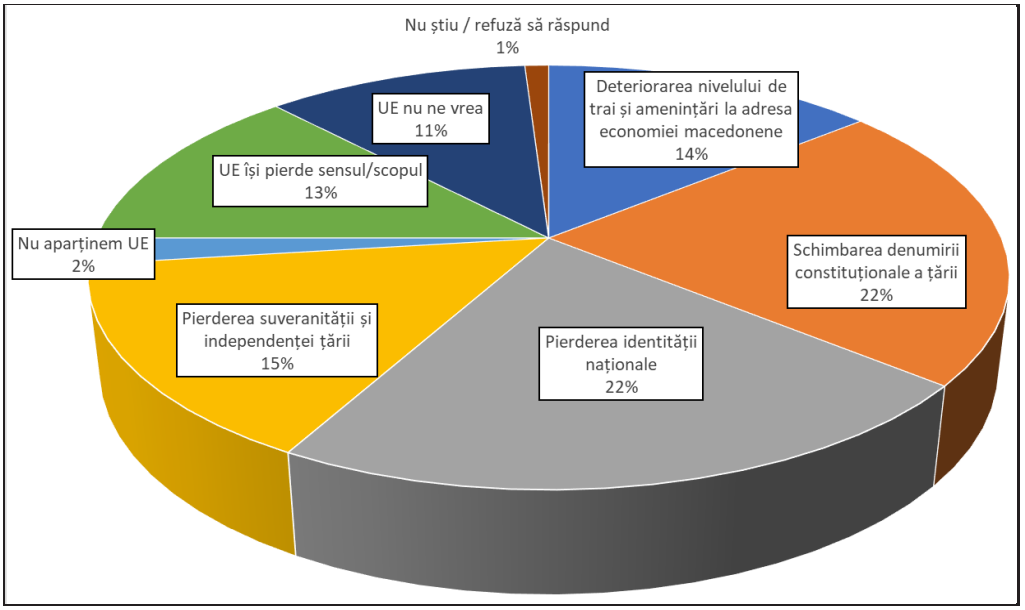
Analiza datelor din mai multe sondaje de opinie arată un nivel ridicat de sprijin în rândul cetățenilor Macedoniei de Nord pentru aderarea la UE.

Graficul de mai sus arată acest sprijin, deși în ultimii ani se poate observa o scădere a acestui procent. Motivele sunt multiple. Unele sunt legate de lipsa unei perspective, o anumită oboseală a acestui process ce pare fără finalitate, creșterea resentimentelor și a naționalismului pe fondul numeroaselor dispute cu vecinii.

În contextul unei serii nesfârșite de dispute identitare și al lipsei unui viitor geopolitic previzibil, apar mereu resentimente și traume cauzate de crizele identitare. Chiar dacă este mai veche, problema schimbării numelui reapare și în contextul disputelor cu bulgarii. S-au făcut prea multe compromisuri, iar societatea se confruntă cu radicalizarea și cu calea spre extremism.

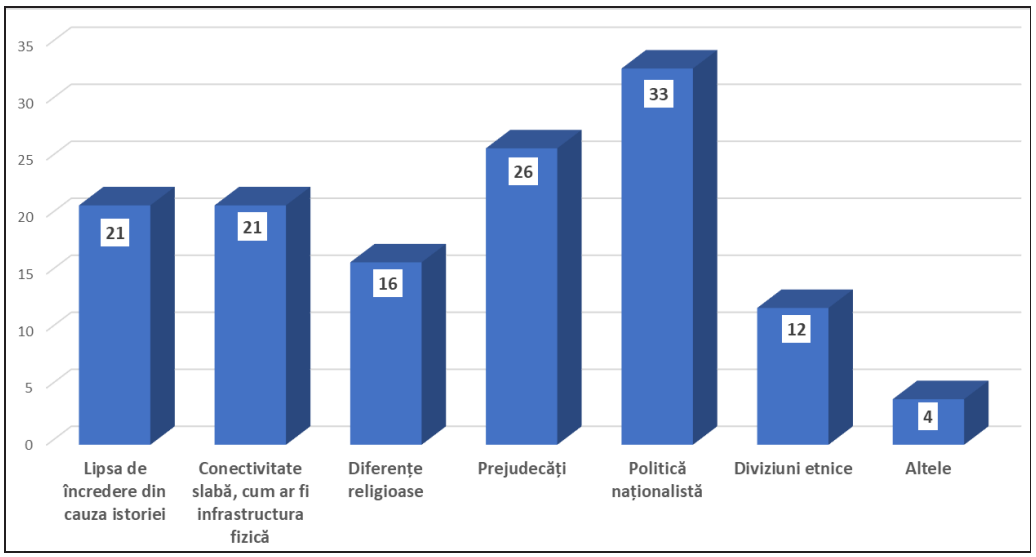
Chiar dacă ponderea populației eurosceptice rămâne foarte scăzută (11%), asocierile votului anti-UE cu schimbarea numelui țării, cu pierderea suveranității și a identității naționale sunt foarte puternice (59% dintre cei care au declarat că ar vota împotriva unui posibil referendum privind aderarea la UE și-au motivat decizia prin asocierea cu dispute identitare).

Figura 5. Care este motivul votului dumneavoastră împotriva aderării la UE?

Sursă: elaborare autor în baza datelor din Damjanovski, 2025: 23 (sondaj de opinie publică realizat în perioada octombrie-decembrie 2024)

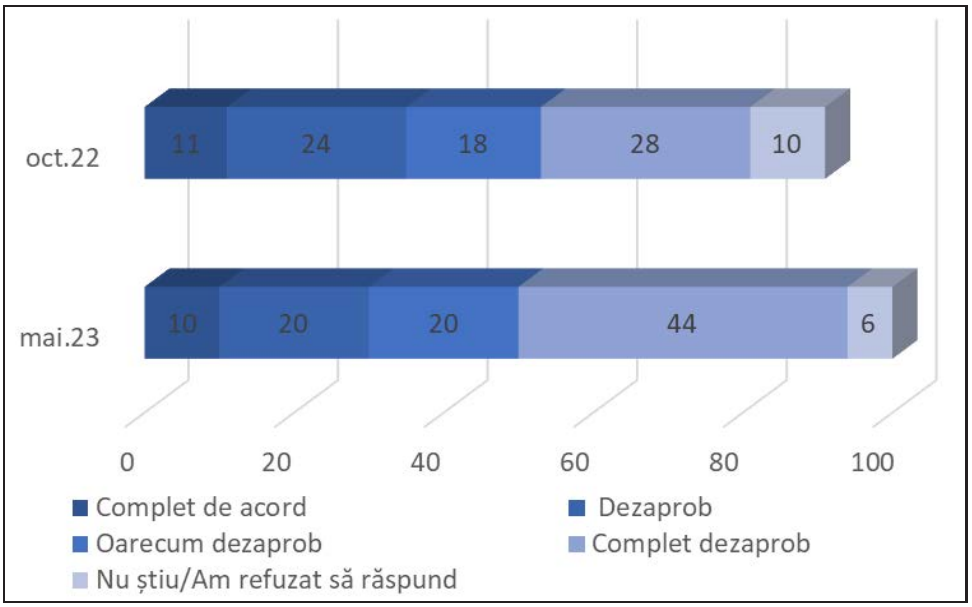
Figura 6. Provocări în cooperarea regională cu vecinii (Macedonia de Nord, 2024)

Sursă: elaborare autor în baza datelor din Balkan Barometer, 2024: 52. Q: În opinia dumneavoastră, ce împiedică cooperarea regională dintre economiile Balcanilor de Vest? (Toți respondenții, N=6000, răspunsuri multiple, pondere din total, %)

Aceste dispute identitare interne și externe duc la o slabă deschidere către cooperare a populației acestui stat balcanic. Chiar și cooperarea regională limitată se explică și prin asocierea în principal cu provocări identitare și/sau suspiciuni în raport cu vecinii săi. Lipsa de încredere datorată istoriei, diferențelor religioase, prejudecăților, politicii naționaliste și diviziunilor etnice sunt principalele provocări pentru o mai bună cooperare regională.

Figura 7. Pentru ca negocierile de aderare la UE să continue, Macedonia de Nord a fost de acord să includă comunitatea bulgară în constituția sa. Sunteți de acord sau dezaprobați acest lucru? (%)

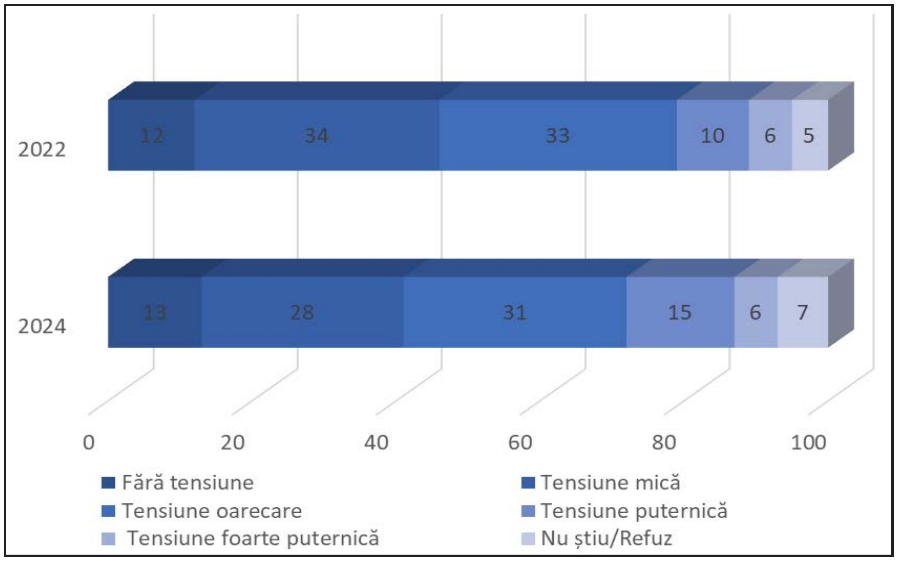

Sursă: elaborare autor în baza datelor din Brima: 2023: 77

Respingerea unui compromis prin modificarea constituției este din ce în ce mai evidentă după 2022. Ponderea celor care dezaprobă această abordare crește în 2023 și 2024. Mai mult, deși sunt conștienți de importanța acestei abordări pentru procesul de aderare la UE, macedonenii nu o aprobă. Acest fenomen identifică un proces de integrare europeană compromis pentru această categorie de populație (discursul instigator la ură la adresa bulgarilor este mai important).

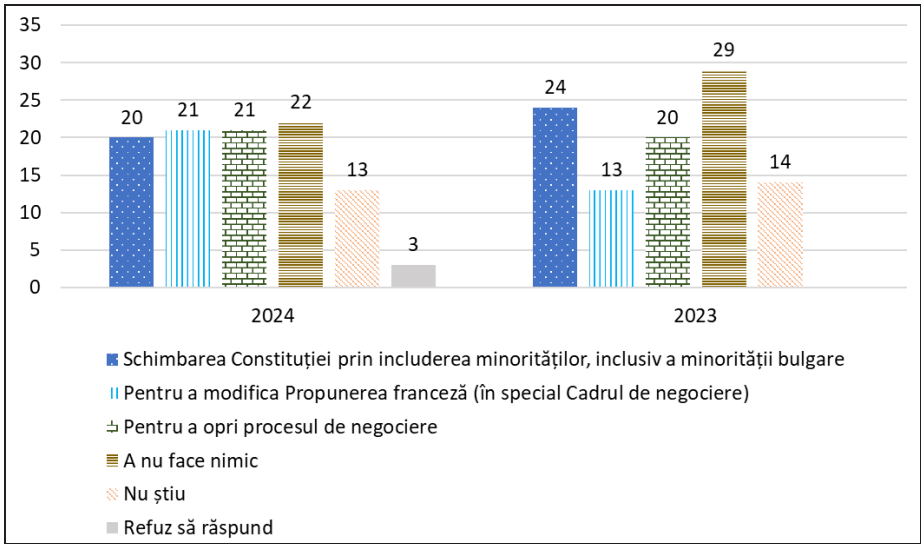
Nivelul intensității tensiunilor dintre diferite grupuri etnice este perceput de opinia publică ca fiind și el în creștere. Prin urmare, se poate identifica un blocaj care apare în abordarea problemelor identitare și în atingerea compromisurilor necesare pentru implementarea acordurilor cerute în relațiile cu statele vecine. Radicalizarea opiniei publice se reflectă și în politica guvernamentală. În această perioadă, la Skopje se impune un nou guvern conservator condus de Hristijan Mickoski (lipsa compromisului identitar devine politică oficială), care refuză să pună în aplicare acordul la care s-a ajuns pentru modificarea constituției, semn al unui proces de apropiere de UE care are de suferit.

Figura 8. Cum ați evalua nivelul de intensitate al tensiunii dintre diferitele grupuri etnice din țara dumneavoastră? (%)

Sursă: elaborare autor în baza datelor din IPSOS, 2024: 94

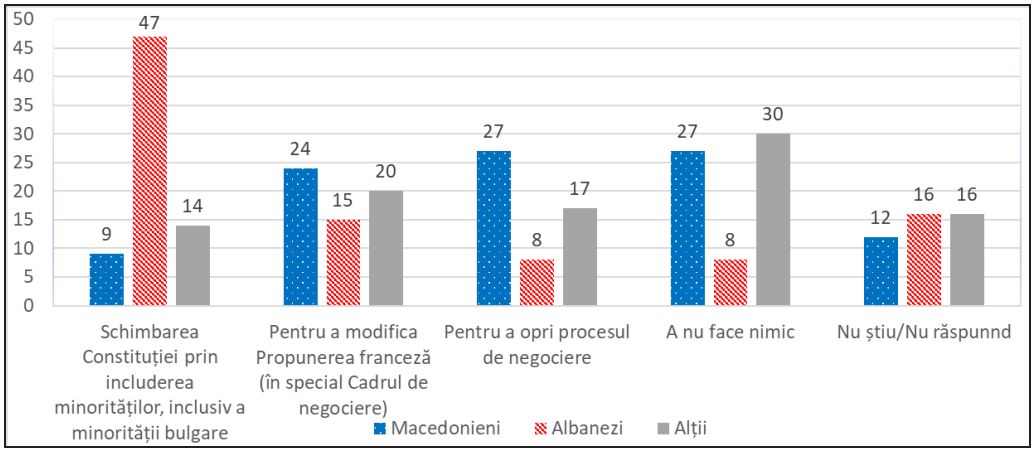
Figura 9. Ce schimbări considerați că trebuie făcute pe calea către Uniunea Europeană? (prezentare generală istorică) (%)

Sursă: elaborare autor în baza datelor din Velinovska & Sofeska, 2025: 11

O radicalizare și o scădere a înclinației spre compromis pot fi observate în contextul perioadei 2022-2024. Modificarea constituției în conformitate cu acordul macedoneano-bulgar din 2022 privind minoritatea bulgară este departe de a fi rezolvată.

Figura 10. Ce schimbări considerați că trebuie făcute pe calea către Uniunea Europeană? (origine etnică) (2024) (%)

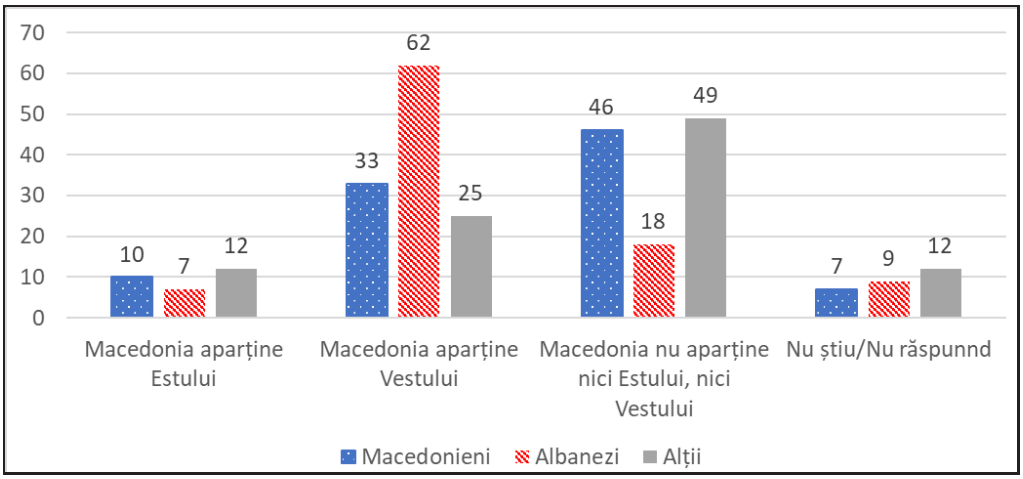

Sursă: elaborare autor în baza datelor din Velinovska & Sofeska, 2025: 10

Ceea ce este interesant este deschiderea mai mare către compromis a minorității albaneze din Macedonia de Nord. Aceasta este mai concentrată pe atingerea obiectivului integrării europene și este mai puțin interesată de dilemele identitare ale macedonenilor în raport cu bulgarii (acest lucru poate fi observat atât în raport cu narațiunea istorică, cât și în raport cu identitatea limbii macedonene sau recunoașterea minorității bulgare).

Cazul albanezilor din Macedonia de Nord arată modul în care o comunitate minoritară poate deveni o forță puternică în influențarea integrării europene a unei țări. Albanezii au forțat țara să devină mai proactivă și să își asume responsabilitatea și conducerea pentru reformele legate de UE (Brie, Jusufi și Polgar, 2021: 86-87).

Figura 11. Cu care afirmație sunteți de acord? (origine etnică) (2024) (%)

Sursă: elaborare autor în baza datelor din Velinovska and Sofeska, 2025: 17

În perioada octombrie-decembrie 2024, „82% dintre respondenții de etnie albaneză susțin aspirațiile Macedoniei de Nord de aderare la UE”, dar doar 56% dintre respondenții de etnie macedoneană le susțin (Damjanovski, 2025: 50). În 2021, în rândul etnicilor macedoneni, integrarea europeană a țării este susținută de 63% dintre respondenți, însă un număr foarte mare de etnici albanezi (82%) susțin aderarea Macedoniei de Nord la UE (Damjanovski 2022: 4).

Atitudinea față de afilierea geopolitică diferă în funcție de etnie. Comunitatea albaneză a jucat un rol decisiv în orientarea pro-occidentală a Macedoniei de Nord. În 2024, cel mai mare procent de susținere a orientării occidentale se observă în rândul respondenților etnici albanezi (62%), în timp ce macedonenii susțin orientarea occidentală doar cu 33% (Velinovska și Sofeska, 2025: 17).

5. Concluzii

Analizând crizele identitare care au fost legate de discuțiile privind integrarea la nivel regional și euro-atlantic, concluzionăm prin a sublinia ideea că doar compromisul poate fi cheia în disputele identitare dintre părțile implicate. Macedonia de Nord a făcut multe compromisuri, dar, pe de altă parte, acestea nu sunt încă suficiente pentru a rezolva toate aspectele controversate ale acestor dispute.

Se poate observa o oboseală în acest proces, având în vedere că efectele benefice ale acestor compromisuri sunt pentru cetățenii macedoneni (și liderii lor politici) doar promisiuni ale unei posibile integrări europene care ar produce (posibile) efecte pozitive asupra statului și societății.

Urmărind atingerea obiectivelor asumate și sintetizând cele trei niveluri de analiză pe care le conține metodologia noastră, tragem câteva concluzii:

- Au fost identificate și analizate: o dispută identitară internă între macedoneni și etnicii albanezi, o dispută externă cu Grecia privind numele statului și una mult mai complexă cu Bulgaria. Primele două au avut un rezultat relativ pozitiv la nivel de integrare (național, regional și euro-atlantic - Macedonia de Nord a aderat la NATO, de exemplu, sau a dezvoltat intern un parteneriat care a integrat din ce în ce mai mult cele mai mari două comunități naționale). Ultima, cea cu Bulgaria, este încă departe de a fi rezolvată și este legată de complexitatea narațiunii istorice, recunoașterea minorității bulgare din Macedonia de Nord (cu includerea acestui fapt în Constituție - așa cum este prevăzut în acordul din 2022) sau problema limbii macedonene.
- Analiza noastră a condus la concluzia că poziția macedoneană a devenit până într-un punct mai flexibilă sub presiunea negocierilor legate de procesul de integrare euro-atlantică. Poziția macedoneană nu era una confortabilă. Presiunile vecinilor greci și bulgari au creat o frustrare generalizată dincolo de flexibilitatea pozițiilor politice. În contextul tendințelor de radicalizare și al frustrărilor naționaliste crescânde, societatea macedoneană și noul guvern conservator care a venit la putere la mijlocul anului 2024 au devenit însă din ce în ce mai inflexibile în implementarea acordului cu partea bulgară.
- Analiza percepțiilor publice și a sprijinului populației Macedoniei de Nord pentru rezolvarea disputelor identitare și ajungerea unui compromis în vede-

rea atingerii obiectivelor geopolitice a evidențiat sprijinul pentru integrarea în NATO și UE (cu tendințe de scădere a acestui sprijin). O altă concluzie este creșterea ponderii celor care resping compromisul identitar și existența unor percepții diferite în rândul etnicilor albanezi comparativ cu macedonenii. Albanezii susțin procesul de integrare euro-atlantică și realizarea compromisului identitar cu statele grec și bulgar mai mult decât macedonenii.

Prima ipoteză, aceea că apropierea de UE și integrarea în NATO au condus la o poziție macedoneană mai flexibilă în problemele identitare, este parțial confirmată (cel puțin până la venirea la putere a guvernului condus de Hristijan Mickoski în 2024 - o poziție mai puțin flexibilă a fost anunțată de noul guvern).

A doua ipoteză, aceea că disputele identitare interne și externe au influențat nivelul de integrare și procesul de apropiere de Uniunea Europeană, este confirmată: procesul de integrare a fost influențat direct și este încă blocat de lipsa unui compromis legat de modificarea Constituției prin includerea bulgarilor printre minoritățile naționale recunoscute.

A treia ipoteză, aceea că minoritățile din Macedonia de Nord susțin într-o măsură mai mare decât macedonenii compromisurile în disputele identitare externe pentru a asigura apropierea de UE și NATO, a fost, de asemenea, confirmată. Minoritățile naționale, în special albanezii, au urmărit obiectivul integrării euro-atlantice într-un mod mult mai pragmatic și au acordat o atenție mai limitată compromisurilor identitare ale macedonenilor.

BIBLIOGRAPHY

Abazi Imeri, Ardita (2025), *Reducing political polarization as a prerequisite for EU accession: The case of North Macedonia*, în *Academic Journal of Business, Administration Law and Social Sciences*, Vol. 11 No. 2, July, p. 102-115.

Alexe, Dan and Alla Ciapai (2021), Cyrillic, *Latin or Arab? The system of description is often a political act.* https://moldova.europalibera.org/a/chirilice-latine-sau-arabe-sistemul-descriere-e-deseori-un-act-politic/31431391.html. Accesat în 28.07.2025

Alujevic, Lucia Vesnic (2012), "*European Integration of Western Balkans: From Reconciliation to European Future*", Brussels, p. 6-9;

Balkan Barometer (2024), Consulting Group, NUIS, *Balkan Barometer 2024. Public Opinion. Analytical report*, Regional Cooperation Council, Sarajevo.

Bertelsmann Stiftung. (2024). *BTI North Macedonia Country Report*. https://bti-project.org/en/reports/country-report/MKD, Accesat în 29.07.2025.

Brie, Mircea (2016), *Identity as Frontier in Central and Eastern Europe. The Case of the Republic of Moldova*, în Mircea Brie, Alina Stoica, Florentina Chirodea (coord.), *The European Space Borders and Issues. In Honorem Professor Ioan Horga*, Editura Universității din Oradea/Debrecen University Press, Oradea/Debrecen, p. 359-381

Brie, Mircea (2018), *Identity Revolution and Minority Emancipation: A Cause of the European Concert's Crash. Contemporary Analogues,* în Ioan Horga, Alina Stoica (coordonatori), *Europe a Century after the End of the First World War (1918-2018)*, București, Editura Academiei Române.

Brie, Mircea (2021), *Comparative Conceptual Perspectives on Identity Borders in the Republic of Moldova,* în *EUROPOLITY, Continuity and Change in European Governance*, Vol. 15, no. 2, 5-29.

Brie, Mircea (2023), *Linguistic individuality in the Republic of Moldova and North Macedonia: an identity border as a political foundation of national construction*, în István-József Polgár, Mircea Brie (coord.), *The legitimacy of new regionalism in the European integration process, supliment Analele Universităţii din Oradea, Seria Relaţii Internaţionale şi Studii Europene,* Debrecen / Oradea, p. 281-294.

Brie, Mircea; Daniela Blaga (2015), *Identity rematch in the European space*, în Alina Stoica, Ioan Horga, Mircea Brie, *Cultural Diplomacy at the Eastern and Western Borders of the European Union*, Editura Universităţii din Oradea, p. 255-273.

Brie, Mircea; Islam Jusufi şi Polgár István József (2021), "*The role of the Albanian Community in the European Inegration Process of North Macedonia"*, în Laura Herta, Adrian Corpădean (eds.), *International Relations and Area Studies: Focus on Western Balkans*, (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană), p. 65-72.

Brie, Mircea; Islam Jusufi şi Polgár István József (2023), *North Macedonia's internal and external identity disputes. Role and implication for the civil society*, în Civil Szemle, ISI Journal, vol. XX, Budapesta, 2023/2, p. 69-97

Brima (2023), *National survey of North Macedonia***,** The survey was conducted on behalf of the Center for Insights in Survey Research by Kantar Brima (market research firm), https://www.iri.org/wp-content/uploads/2023/07/IRI-N.Macedonia-Apr-May_2023_Poll.pdf, Accesat în 11.07.2025.

Council of the EU (2022), *Intergovernmental Conference at Ministerial level on the Accession of North Macedonia*, Press release, 19 July 2022, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/07/19/intergovernmental-conference-at-ministerial-level-on-the-accession-of-north-macedonia/, Accesat în 18.07.2025.

Couteau, B.; Gjoni, I.; Nič, M.; Xaviereff, N. & Zweers, W. (2024). *Avenir européen de la Macédoine du Nord: Défis et opportunités en 2025*. Jacques Delors Institute. https://institutdelors.eu/content/uploads/2025/04/BP_241210_North_Macedonia_Couteau_FR.pdf, Accesat în 18.07.2025.

Cyrillic Alphabet mandatory (2021), *The law to be adopted: Cyrillic Alphabet mandatory*, https://www.b92.net/eng/news/society.php?yyyy=2021andmm=08anddd=27andnav_id=111549. Accesat în 11.07.2025.

Damjanovski, Ivan (2022), *Analysis of public opinion on North Macedonia`s accession to the European Union (2014-2021)*, Konrad Adenauer Foundation in the Republic of North Macedonia Institute for Democracy "Societas Civilis" – Skopje, https://idscs.org.mk/wp-content/uploads/2022/02/A5_Analysis-of-public-opinion-on-North-Macedonias-accession-to-the-European-Union-2014-2021ENG-1-1.pdf, Accesat în 14.07.2025.

Damjanovski, Ivan (2025), *Analysis of public opinion on North Macedonia's accession to the European Union (2014-2024). Public Opinion Analysis Paper No. 3/2025*, Konrad Adenauer Foundation in the Republic of North Macedonia Institute for Democracy "Societas Civilis" – Skopje, https://idscs.org.mk/en/2025/02/06/analysis-of-public-opinion-on-eu-accssesion-eng/, Accesat în 12.07.2025.

Džankić, Jelena (2015) *Citizenship in Bosnia and Herzegovina, Macedonia and Montenegro: effects of statehood and identity challenges*, Routledge

European Commission. (2024), *North Macedonia 2024 Report*. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/5f0c9185-ce46-46fc-bf44-82318ab47e88_en?filename=North%20Macedonia%20Report%202024.pdf, Accesat în 21.07.2025.

European Western Balkans (2017), *Macedonia and Bulgaria sign Treaty on friendship, good neighbourliness and cooperation*, https://europeanwesternbalkans.com/2017/08/01/macedonia-bulgaria-sign-treaty-friendship-good-neighbourliness-cooperation/, Accesat în 31.07.2025.

Flóra, Gábor (2011), "*Identitate şi ideologie naţională: o perspectivă socio-istorică (National identity and ideology: a socio-historical perspective)*", în Balogh Brigitta, Bernáth Krisztina, Bujalos István, Adrian Hatos, Murányi István (coord.), *Identitate europeană, naţională şi regional. Teorie şi practică (European identity, national and regional. Theory and practice)*, Oradea: Partium Publishing.

IPSOS (2024), *Western Balkans Regional Poll,* The survey was conducted on behalf of the International Republican Institute's Center for Insights in Survey Research by IPSOS, https://www.iri.org/resources/western-balkans-regional-poll-february-march-2024-full/, Accesat în 24.07.2025.

Koneska, Cvete (2017), "*On peace negotiations and institutional design in Macedonia: social learning and lessons learned from Bosnia and Herzegovina*" în Peacebuilding, 5, 12, p. 36-50.

Marusic, Sinisa Jakov (2017), *Macedonia, Bulgaria Set to Sign Historic Friendship Treaty*, Skopje, July 31, 2017, Balkan Insight, https://balkaninsight.com/2017/07/31/macedonia-bulgaria-set-to-sign-historic-friendship-treaty-07-28-2017/, Accesat în 31.07.2025.

McCrudden, Christopher (2006), *Consociationalism, equality and minorities in the Northern Ireland Bill of Rights debate: the inglorious role of the OSCE high commissioner for national minorities*, în John Morison, Kieran McEvoy, Gordon Anthony (ed), *Judges, transition and human rights cultures*, Oxford: Oxford University Press.

Ministry of Foreign Affairs (2025), *„NATO Relations"*, https://www.mfa.gov.mk/en/page/7/nato-relations, Accesat în 31.07.2025.

Morrison, Kenneth (2018), *Nationalism, Identity and Statehood in Post-Yugoslav Montenegro*, Bloomsbury Publishing Plc.

Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa (2017), Francesco Martino, *Bulgaria and Macedonia, good neighbours?*, https://www.balcanicaucaso.org/eng/Areas/Bulgaria/Bulgaria-and-Macedonia-good-neighbours-181841, Accesat în 11.07.2025.

Phillips, David L. (2022), *Bulgaria, North Macedonia Should Enhance Relations*, New York, July 21, 2022, Balkan Insight, https://balkaninsight.com/2022/07/21/bulgaria-north-macedonia-should-enhance-relations/, Accesat în 11.07.2025.

Piacentini, A. (2020), *Ethnonationality's Evolution in Bosnia Herzegovina and Macedonia: Politics, Institutions and Intergenerational Dis-continuities*. Switzerland: Palgrave MacMillan. DOI https://doi.org/10.1007/978-3-030-39189-8.

Polgár István József and Brie, Mircea (2024), *General trends and evolutions from the past century regarding the perception of the Romanian-Hungarian border in the context of the European territorial cooperation. The case of Bihor and Hajdú-Bihar counties*, în Birte Wassenberg (ed.), *Frontières en mouvement (Frontem): Which Models of Cross-Border Cooperation for the EU? A comparative analysis from a Euro- Atlantic perspective*, Peter Lang Éditions Scientifiques Internationales - P.I.E., Bruxelles, p. 497-528.

Prespa Agreement (2018), *Macedonia - Greece Agreement. Full Text of the agreement signed in Prespa on June 17th, 2018*, https://vmacedonia.com/politics/macedonia-greece-agreement.html, Accesat în 17.07.2025.

Ringdal, Kristen; Albert Simkus & Ola Listhau (2007), "*Disaggregating Public Opinion on the Ethnic Conflict in Macedonia*", în International Journal of Sociology, 37, 3, p. 75-95.

Serbia (2021), *Serbia vrea să consolideze statutul 'alfabetului chirilic' şi identitatea naţională*, (*Serbia wants to strengthen 'Cyrillic alphabet' status and national identity*), *AGERPRES*. https://www.agerpres.ro/politic-ex/2021/09/15/serbia-vrea-sa-consolideze-statutul-alfabetului-chirilic-si-identitatea-nationala--780150. Accesat în 11.07.2025.

Sivignon, Michel (2009), *Les Balkans. Une géopolitique de la violence,* Belin

Sorrells, Jennifer L. (2025), *Perception is All That Matters: A Study of Media Use and the Journalist's Perspective on the Ethnic Divide in North Macedonian and Why It Matters*, în *SEEU Review,* The Journal of South East European University, Volume 20 Issue 1, p. 125-135 DOI: https://doi.org/10.2478/seeur-2025-0031

Székely István Gergő & István Horváth (2014), "*Diversity recognition and minority representation in Central and Southeast Europe: a comparative analysis*", în Nationalities Papers, 42, 3, p. 426-448.

Testorides, Konstantin (2025), *EU's Costa calls on North Macedonia to change constitution over impasse with Bulgaria*, https://www.ekathimerini.com/politics/foreign-policy/1269823/eus-costa-calls-on-north-macedonia-to-change-constitution-over-impasse-with-bulgaria/, Accesat în 13.07.2025.

Treaty (2017), *Bulgaria and The former Yugoslav Republic of Macedonia*, *Treaty of friendship, good-neighbourliness and cooperation between the Republic of Bulgaria and the Republic of Macedonia*. Skopje, 1 August 2017, https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/No%20Volume/55013/Part/I-55013-08000002804f5d3c.pdf, Accesat în 31.07.2025.

Trenchov, Daniel (2012), "*The Future of the Western Balkans Integration within the EU*", în Analytical Journal 4/2, p. 1–12;

U.S. Census Bureau (2025), "*International Database*", https://www.census.gov/data-tools/demo/idb/#/dashboard?dashboard_page=country&COUNTRY_YR_ANIM=2025&CCODE_SINGLE=MK&subnat_map_admin=ADM1&CCODE=MK&menu=countryViz&COUNTRY_YEAR=2025, Accesat în 31.07.2025.

Velinovska, Anamarija; Sofeska, Ana (2025), *EU Integration in 2024: From European dream to Macedonian reality*, Konrad Adenauer Foundation in the Republic of North Macedonia Institute for Democracy "Societas Civilis" – Skopje, https://idscs.org.mk/en/2025/02/10/eu-integration-in-2024-from-european-dream-to-macedonian-reality/, Accesat în 31.07.2025.

Visoka, Gëzim; Elvin Gjevori (2013), "*Census politics and ethnicity in the Western Balkans*", în *East European Politics*, 29, 4, p. 479-498.